

Покайчук Віталій Ярославович
завідувач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО- ПРАВОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СКЛАДУ СИЛ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Проблематика забезпечення національної безпеки належать до найважливіших, найскладніших багатоаспектних та інтегральних явищ суспільного і політичного життя. Теорія національної безпеки – це метанаука, яка поєднує прикладні аспекти соціальних, військових, гуманітарних, технічних, психологічних, біологічних та інших наук з метою дослідження сутності, змісту, методів, форм і засобів забезпечення безпеки особистості та соціальних спільнот різних рівнів. Тому під час вивчення національної безпеки використовують чимало категорій, зокрема такі: безпека, національна безпека, національні інтереси, об'єкти національної безпеки, суб'єкти національної безпеки, чинники забезпечення безпеки, загрози, небезпека, система забезпечення національної безпеки, принципи національної безпеки, функції національної безпеки тощо.

Заплановані в 2014 році реформи у сфері національної безпеки реалізовані лише частково. Базовий Закон «Про національну безпеку України» було ухвалено тільки в 2018 році. Попереду – створення цілісної системи нормативно-правових актів, програм та планів розвитку системи забезпечення національної безпеки, практичне реформування сектору безпеки і оборони, переведення його на принципи, стандарти і процедури, поширені в країнах ЄС та НАТО, для набуття членства в НАТО.

Зазначеним нормативно-правовим актом національну безпеку України визначено як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1, п. 9 ч. 1 ст. 1].

Таким чином аналіз ключових норм Закону України «Про національну безпеку України» дає привід констатувати зміну підходу до формування ключових нормативно-правових актів, який базується на зміні вектору формування загроз національній безпеці та національних інтересів. Як зазначає О. Глазов [5, с. 44] представниками цього напрямку є ряд українських, російських та західних науковців: А. Бетлер, В. Богданович, О. Бодрук, С. Браун, О. Данільян, О. Дзьобань, М. Каплан, Г. Моргентау, М. Панов, С. Хоффман та ін., що обґрунтовуючи зазначений підхід в розумінні сутності національної безпеки акцентують увагу на розширення змісту поняття «національна безпека»: якщо раніше забезпечення національної безпеки розглядалось у контексті захисту інтересів насамперед держави, то в сучасних дослідженнях увага звертається на захист інтересів особи (громадянина) та суспільства [2, с. 47]. Ми підтримуємо думку О.Глазова у тому, що такий підхід відповідає сучасним вимогам, оскільки, як свідчить історичний досвід, зосередження уваги виключно на інтересах держави, розвитку її економічного та військового потенціалу та підпорядкування цим цілям інтересів окремих особистостей, виникненню внутрішньодержавних конфліктів, у кінцевому результаті, призводить до дезінтеграційних процесів [3, с. 44].

Одним із ключових елементів, що знайшов відображення у Законі України «Про національну безпеку України», стало нормативне врегулювання на законодавчому рівні визначення сектору безпеки і оборони України, який складається з чотирьох

взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки [1, ч. 1 ст. 12].

Сектор безпеки і оборони це – система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України [1, п. 16 ч. 1 ст. 1].

В свою чергу вичерпний перелік системи суб'єктів забезпечення національної безпеки надає можливість реального демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили, дотриманням з їх боку принципів верховенство права, підзвітності, законності та прозорості.

Отож одним із ключових складових сектору безпеки і оборони України є сили безпеки – правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України.

Головною відмінною рисою сил безпеки від сил оборони, на нашу думку, є функціональне призначення – забезпечення національної безпеки України.

Законодавче визначення «сил безпеки» спонукає, як мінімум, до початку наукового пошуку щодо уточнення

паспорту спеціальності 21.07.05 – службово-бойова діяльність сил охорони правопорядку та внесення змін та доповнень до Переліку наукових спеціальностей [4]

Слід зазначити, що хоча законодавець і поділяє сектор безпеки і оборони України на чотири взаємопов'язані складові [2, ч. 1 ст. 12] тим не менш склад сектору безпеки і оборони наводить перерахунком суб'єктів без приналежності до жодної з чотирьох складових [2, ч. 2 ст. 12].

На нашу думку до складу сил безпеки, в залежності від функціонально призначення, слід віднести:

1. Міністерство внутрішніх справ. Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України спрямовується і координується діяльність:

- Національної поліції України;
- Національної гвардії України (у мирний час Національна гвардія України входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони, із введенням воєнного стану приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони);

- Державної прикордонної служби України;
- Державної служби України з надзвичайних ситуацій;

- Державної міграційної служби України.

2. Служба безпеки України.

3. Розвідувальні органи України.

4. Управління державної охорони України.

5. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України .

6. Військова служба правопорядку у Збройних Силах України.

Проблематика забезпечення національної безпеки належать до найважливіших, найскладніших багатоаспектних та інтегральних явищ суспільного і

політичного життя. Теорія національної безпеки – це метанаука, яка поєднує прикладні аспекти соціальних, військових, гуманітарних, технічних, психологічних, біологічних та інших наук з метою дослідження сутності, змісту, методів, форм і засобів забезпечення безпеки особистості та соціальних спільнот різних рівнів. Тому під час вивчення національної безпеки використовують чимало категорій, зокрема такі: безпека, національна безпека, національні інтереси, об'єкти національної безпеки, суб'єкти національної безпеки, чинники забезпечення безпеки, загрози, небезпека, система забезпечення національної безпеки, принципи національної безпеки, функції національної безпеки тощо.

Аналіз ключових норм Закону України «Про національну безпеку України» дає привід констатувати зміну підходу до формування ключових нормативно-правових актів, який базується на зміні вектору формування загроз національній безпеці та національних інтересів. Такий підхід відповідає сучасним вимогам, оскільки, як свідчить історичний досвід, зосередження уваги виключно на інтересах держави, розвитку її економічного та військового потенціалу та підпорядкування цим цілям інтересів окремих особистостей, виникненню внутрішньодержавних конфліктів, у кінцевому результаті, призводить до дезінтеграційних процесів.

Хоча законодавець і поділяє сектор безпеки і оборони України на чотири взаємопов'язані складові тим не менш склад сектору безпеки і оборони наводить перерахунком суб'єктів без приналежності до жодної з чотирьох складових.

До складу сил безпеки, в залежності від функціонально призначення, слід віднести: Міністерство внутрішніх справ, Службу безпеки України, розвідувальні органи, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та

захисту інформації України та Військову службу правопорядку.

Законодавче визначення «сил безпеки» спонукає, як мінімум, до початку наукового пошуку щодо уточнення паспорту спеціальності 21.07.05 – службово-бойова діяльність сил охорони правопорядку та внесення змін та доповнень до Переліку наукових спеціальностей.

Література:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

2. Про внесення змін і доповнень до Переліку спеціальностей, за якими проводиться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань: наказ Вищої атестаційної комісії України від 14.02.2006 № 73 Зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 6 березня 2006 р. за № 236/12110 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0236-06>

3. Глазов О.В. Національна безпека: сутність, ознаки, концепція та геополітичні чинники/ О.В. Глазов // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Політологія. - 2011. - Т. 155, Вип. 143. - С. 42-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2011_155_143_10

4. Про затвердження Переліку наукових спеціальностей: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 № 1057 Зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 вересня 2011 р. за № 1133/19871 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11>